

Памятка дзён

Паэтычны шэдэўр у сучасным музычным прачытанні

Паміж пустак, балот беларускай зямлі,
На ўзбярэжжы ракі шумнацечнай,
Дрэмле памятка дзён, што ў нябыт уцяклі, –
Ўдзірванелы курган векавечны.

Дуб галлё распусціў каранасты над ім,
Сухазелле у грудзі ўпілося;
Вецер стогне над ім уздыханнем глухім, –
Аб мінуўшчыне ў жальбах галосе.

На Купалле там птушка садзіцца, пяе,
У Піліпаўку воўк нема вые;
Сонца днём распускае там косы свае,
Ночкай зоры глядзяць залатыя.

Хмары неба ўсцілалі мо тысячу раз,
Перуны білі з краю да краю, –
Ён стаіць – гэта памяць людская, паказ...
Толькі гутарка ходзіць такая.

Не толькі для беларускай літаратуры, але і для ўсёй айчынай культуры бягучы год азнаменаваны памятнай датай – 100-гадовым юбілеем паэмы «Курган» Янкі Купалы. У гэтым літаратурным шэдэўры, дзе паэтычна-фальклорныя традыцыі беларускага народа вельмі арганічна спалучаюцца з рысамі еўрапейскага класічнага рамантызму, увасабляецца і духоўны ідэал самога паэта. Цэнтральны вобраз паэмы Гусяляр – гэта абагульнены вобраз народнага Песняра, а менавіта такім і стаў для нас Купала.

У сувязі з гэтай датай у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы да канца бягучага года разгорнута літаратурна-дакументальная мастацкая выстаўка «...Курганы шмат аб чым нам гавораць», дзе ўпершыню экспануецца копія поўнага рукапісу паэмы «Курган», арыгінал якога захоўваецца ў Беларускай бібліятэцы ў Лондане.

дзі і сюжэты літаратурных шэдэўраў заўсёды натхнялі творцаў практычна ўсіх відаў мастацтва. І да Купалавага «Кургана» ў розны час звярталіся і тэатральныя дзеячы, і кампазітары, і мастакі. Сёння хацелася б спыніцца на адным з твораў нашага знакамітага кампазітара, новае прачытанне якога якраз і прымеркавана да 100-годдзя славутай Купалавай паэмы.

50 гадоў назад Ігар Лучанок у якасці кансерваторскай дыпломнай работы стварыў па паэме «Курган» кантату для сімфанічнага аркестра, хору і салістаў – маладога кампазітара прываблілі эпічны размах гэтага твора і непаўторная напеўнасць паэтычнай мовы Купалы. Аднак тэма высокага прадвызначэння мастацтва і месца мастака ў ім, так ярка выказаная ў гэтым творы, працягвала хваляваць кампазітара, і ў канцы 1970-х гадоў ён сумесна з кіраўніком ансамбля «Песняры» Уладзімірам Мулявіным пачаў работу над новым увасабленнем гэтага матэрыялу, імкнучыся больш сучаснай музычнай мовай расказаць паэму-легенду, якую паэт пачэрпнуў з глыбінь народнага эпасу. Ігар Лучанок перапрацаваў і пашырыў музычны матэрыял кантаты, у якім, напрыклад, узнікла вельмі народная ў сваёй аснове, праніклівая тэма роднай зямлі,

а Уладзімір Мулявін зрабіў аранжыроўку абноўленага матэрыялу. Так у рэпертуары «Песняроў» з'явілася паэма-легенда «Гусяляр», назва якой была дадзена па асацыятыўнай сувязі з галоўным персанажам твора.

Знаўцы жанру назвалі гэту буйную песняроўскую форму рок-операй і аднеслі яе да стылістыкі progressive rock. Аднак, акрамя тыповых для гэтай стылістыкі структур, у ёй выразна прасочваліся прыкметы класічнай музыкі і элементы беларускага фальклору. Як інструментальная, так і вакальная палітра твора захаплялі слухачоў багаццем і разнастайнасцю фарбаў і выразных сродкаў. У 1980 годзе на фірме «Мелодия» быў запісаны дыск-гігант «Гусяляр», які, па сутнасці, стаў адзінай выдадзенай на носьбітах песняроўскай праграмай буйной формы. Партыю Гусяляра ў гэтым запісе, таксама як і ў канцэртах, вельмі пранікнёна выконваў Уладзімір Мулявін, партыю Князя – Анатоль Кашапараў (у канцэртах – Уладзіслаў Місевіч), іншыя, так бы мовіць, апавядальныя партыі – Леанід Барткевіч і Валерый Дайнэка (у канцэртах да іх далучаўся Анатоль Кашапараў). На тым жа дыску ёсць і голас вакалісткі – Людмілы Ісупавай, якую запрасілі ў калектыў спецы-

Вокладка дыска «Гусяляр», запісаная ансамблем «Песняры» на фірме «Мелодия». 1980 год

яльна для запісу. У канцэртным выкананні «Гусляра» яна ўдзелу не прымала...

А літаральна некалькі месяцаў таму адбылося новае нараджэнне дзецішча Лучанка і Мулявіна. Ініцыятарам і арганізатарам гэтага праекта стаў паэт Андрэй Скарынкін. Магчыма, кагосьці здзівіць, што не музыкант, не вакаліст, а менавіта паэт узяўся за такую справу. Але тым, хто сочыць не толькі за выхадам новых кніг Андрэя Скарынкіна, ведаюць, наколькі шырокі дыяпазон яго творчасці. Гэты паэт выконвае многія песні, напісанія рознымі кампазітарамі на яго вершы, разам з прафесійнымі вакалістамі яго можна ўбачыць на розных сцэнічных пляцоўках, у тым ліку і на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Ведаюць Андрэя Скарынкіна і як удзельніка многіх маштабных і значных для краіны культурных мерапрыемстваў. Яго актыўная грамадзянская пазіцыя, вялікія арганізатарскія здольнасці і творчае гарэнне сталі той рухаючай сілай, якая і дапамагла ажыццявіць гэты знакавы для Беларусі праект.

– Я назаўсёды запомніў першае канцэртнае выкананне «Гусляра», якое мяне вельмі ўразіла; як каштоўную рэліквію берагу віншаваньня дыск з запісам гэтага твора; і можна ўявіць, колькі разоў за мінулыя 30 гадоў я яго праслухаў, – гаворыць Андрэй Скарынкін. – Творчасцю «Песняроў» я захапляўся з дзяцінства, з незвычайным натхненнем спяваў песні з іх рэпертуару. Адночы на Нарачы, у піянерскім лагера «Зубраня», мне нават давалося выконваць адзін з песняроўскіх хітоў перад яго аўтарамі – Аляксандрай Пахмутавай і Мікалаем Дабранрававым, якія прыехалі ў госці да беларускіх піянераў разам з нашым земляком касманаўтам Пятром Клімуком. Тады я старанна выводзіў: «Белый аист летит...». Не злічыць, колькі разоў я праспяваў гэту песню, таму і не дзіўна, што атрымаў мянушку «Белый аист». Да таго ж, адна з ранніх песень «Песняроў» пад назвай «Белая Русь» была напісана Уладзімірам Мулявіным на вершы майго бацькі Уладзіміра Скарынкіна. І ў сваіх юнацкіх марах нават бачыў сябе адным з

Ігар Лучанок і Андрэй Скарынкін.
Фота Ю. Іванова

удзельнікаў «Песняроў». Так што з гэтым ансамблем у мяне заўсёды існавала нейкая ўнутраная, нябачная сувязь. І цяпер, працуючы над новым праектам, я ўжо з іншых пазіцый, але ўсё ж далучыўся да творчасці «Песняроў», можна сказаць – у пэўным сэнсе ажыццявіў сваю дзіцячую мару. Але ж зразумела, што ў сваёй сённяшняй дзейнасці я кіраваўся не толькі даўнімі ўнутранымі памкненнямі. Рок-опера «Гусляр» аказалася незаслужана забытай, а між тым яна ўвайшла ў дваццатку лепшых твораў свету ў стылістыцы progressive rock... Тэма Купалавай паэмы вечная, і мне хацелася, каб гэты твор у свой 100-гадовы юбілей ускалыхнуў людзей з новай сілай.

НАРАДЖЭННЕ ПРАЕКТА

Прыкладна год таму паэт падзяліўся гэтай задумай з Ігарам Міхайлавічам Лучанком і даў яму праслухаць у сваім выкананні запіс партыі Гусляра, зроблены для сябе. Кампазітар падтрымаў ідэю адраджэння твора, адобрыў версію выканання галоўнай партыі, і, з яго благаслаўлення, Андрэй Скарынкін пачаў збіраць творчую каманду для ажыццяўлення новай рэдакцыі і новага запісу рок-оперы. Так было створана творчае аб'яднанне «Спадчына», у якое ўвайшла кагорта музыкантаў, вакалістаў і іншых зацікаўленых асоб.

– Хоць раней і сцвярджалася, што пры падрыхтоўцы «Гусляра» не было скарачана ні аднаго купалаўскага радка, усё ж мелі месца і некаторыя скарачэнні, і перастаноўкі строф, – адзначае Андрэй Скарынкін. – У новым варыянце рок-оперы тэкст паэмы мы выкарыстоўваем поўнасю. Некаторыя дапаўненні былі ўнесены і ў музычны матэрыял: па маёй просьбе Ігар Лучанок дапісаў другую партыю Князя; вядомы ў рэспубліцы аранжыроўшчык і кампазітар Святаслаў Пазняк, які рабіў новыя аранжыроўкі, напісаў інтрадукцыю да асноўнай тэмы. Аднак у цэлым мы захавалі ўсё тое, што было зроблена ў свой час Мулявіным і іншымі ўдзельнікамі ансамбля. Праўда, можна адзначыць, што музыка ў некаторым сэнсе стала «больш цяжкай», – напрыклад, партыю флейты, якая гучала ў «Песняроў», мы замянілі на партыю гітары. І ў выніку атрымалася так, што віртуозныя гітарныя партыі

ў выкананні вядомага музыканта Сяргея Анцішына сталі адной з найбольш прыцягальных рыс абноўленай рок-оперы.

У новай рэдакцыі твора задзейнічаны і зорны склад выканаўцаў, што надало яму яшчэ большую значнасць. Усе, да каго звяртаўся Андрэй Скарынкін як кіраўнік праекта, разумелі важнасць гэтай работы і праявілі не толькі творчую зацікаўленасць, але і такія адносіны да справы, якія без лішняга пафасу можна назваць патрыязмам. Так, партыю Князя з ахвотай згадзіўся выконваць Анатоль Ярмоленка, які ў не зусім звыклым для слухачоў амплуа проста ўразіў экспрэсіўнасцю выразных сродкаў пры раскрыцці найвышэйшага напалу музычнай драматургіі твора. Можна ўявіць, якую адказнасць адчуваў Андрэй Скарынкін, выканаўца партыі Гусяра, вы-

Андрэй Скарынкін
у вобразе Гусяра.
Фота І. Кузняцова

ступаючы ў партнёрстве з гэтым прызнаным майстрам сцэны. Іншых персаніфікаваных персанажаў у гэтым творы няма. Асноўную (так бы мовіць, апавядальную) партыю вядзе арт-група «Беларусы» на чале з Валерыем Шматам. Заварожвае акадэмічнае майстэрства гэтых выканаўцаў і тонкасць нюансіроўкі, што сведчыць пра глыбіню асэнсавання твора, дакладнае пачуццё жанру. Іншыя партыі выконваюць Валерый Дайнэка – адзіны з таго даўняга складу «Песняроў», які ўдзельнічае ў новым праекце; Іна Афанасьева, якая замяніла Людмілу Ісупаву; а таксама малады, але ўжо вядомы вакаліст Ян Цыбулька – замест Леаніда Барткевіча, з яго пранікнёнай лірычнай партыяй. У новую версію рок-оперы такса-

ма ўведзена фігура Апавядальніка, вобраз якога ўвасабляе наш прызнаны майстар слова Валерый Анісенка. На фоне музыкальнага пралога ён чытае Уступ да паэмы і сілай свайго драматычнага майстэрства нібыта гіпнатызуе слухача, уводзячы яго ў стыхію экспрэсіўнага развіцця музычнай драматургіі. Невялікія драматычныя фрагменты ёсць у кульмінацыйных момантах, а таксама ў эпілогу твора, але ж наколькі яны эмацыянальна насычаныя і наколькі дапаўняюць яго ўспрыманне! Цяпер без гэтага абноўленую рок-оперу ўжо і ўявіць немагчыма.

І вось гэты плён працы аб'яднання «Спадчына» стаў даступны шырокай аўдыторыі – у сярэдзіне года вялікім тыражом выйшаў дыск з новай версіяй рок-оперы, якая, у адрозненне ад былой, мае назву «Курган». Усю гэту работу за свой кошт ажыццявіла вядомая на мультымедычным рынку Беларусі кампанія «Вігма». На дыску прысвячэнне: «Да 100-годдзя напісання Янкам Купалам паэмы «Курган», да 50-годдзя напісання Ігарам Лучанком аднайменнай кантаты і да 30-годдзя стварэння Уладзімірам Мулявіным паэмы-легенды «Гусяра».

Падкрэслім, што гэты праект удалося ажыццявіць без падтрымкі дзяржаўных структур, і, між тым, ён не камерцыйны, з самага пачатку не быў разлічаны на атрыманне нейкага даходу. Усе яго ўдзельнікі кіраваліся адным імкненнем – зрабіць свой уклад у скарбніцу нацыянальнай культуры.

СЦЭНІЧНАЯ ПРЭМ'ЕРА

Рэзананс ад гэтага праекта аказаўся прадказальным. Абноўлены твор адразу стаў запатрабаваным. Рок-опера «Курган» была ўключана ў праграму гала-канцэрта ў рамках нацыянальнага свята – Дня беларускага пісьменства, якое сёлета праходзіла ў Хойніках Гомельскай вобласці.

На гэтым выяце і адбылося першае канцэртнае выкананне абноўленай рок-оперы. Да падрыхтоўкі сцэнічнай версіі твора падключыўся і Дзяржаўны ансамбль танца Беларусі пад кіраўніцтвам Валянціна Дудкевіча. У выніку было створана сінтэтычнае музыкальна-вакальна-харэаграфічнае дзейства, якое ўяўляла сабой

цэласны і відовішчны спектакль (рэжысёр Ніна Осіпава). Харэаграфічная частка пастаноўкі пабудавана ў адпаведнасці з драматургічным развіццём твора і вызначэцца вобразна-сэнсавай напоўненасцю (аўтар харэаграфіі Валянцін Дудкевіч, балетмайстар-пастаноўшчык Аляксандр Аляшкевіч). І тут міжволі ўзнікае параўнанне са сцэнічнай версіяй кантаты Карла Орфа «Карміна Бурана», якая таксама набыла вакальна-харэаграфічную форму ў пастаноўцы нашага славутага балетмайстра Валянціна Елізар'ева. Знамянальна, што ў кантаце Орфа таксама знаходзіць сваё развіццё тэма Паэта, які ўзвышаецца над лёсам, падрыхтаваным яму Фартунай.

Нельга не адзначыць, што сцэнічная версія рок-оперы, паказаная на свяце беларускага пісьменства, уключала ў сябе і арыгінальную сцэнаграфію, якая ўзмацняла эмацыянальнае ўспрыманне вобразнай сферы твора і надавала яму своеасаблівую візуальную прыцягальнасць: у час выканання на спецыяльны экран праецыраваліся графічныя работы народнага мастака Беларусі Арлена Кашкурэвіча, створаныя ім паводле матываў паэмы «Курган» і іншых твораў Купалы. (За серыю графічных работ на гэту тэматыку мастаку ў свой час была прысуджана Дзяржаўная прэмія Рэспублікі Беларусь.)

Такім чынам, у ажыццяўленні пастаноўкі твора былі задзейнічаны не толькі ўсе асноўныя сцэнічныя жанры, але практычна і ўсе віды мастацтва – музыка, вакал, харэаграфія, драма, выяўленчае мастацтва, што дазваляе гаварыць аб асаблівай арыгінальнасці і глабальнасці праекта. Такі сінтэз выяўленчых сродкаў у імя больш поўнага раскрыцця глыбіннай драматургіі твора валодае магутнай сілай уздзеяння на душы і сэрцы людзей і дапамагае па-новаму адчуць невычэрпную глыбіню літаратурнага шэдэўра.

Цяпер застаецца адно – зрабіць так, каб сцэнічны паказ рок-оперы «Курган» не застаўся адзінкавым. З гэтым творам можна выступаць і на сцэне філармоніі (што было б вельмі зручна для ансамбля танца, які там базіруецца), і на тэатральных падмостках, а таксама выезджаць у іншыя гарады Беларусі і, улічваючы мабільнасць пастаноўкі, нават за яе межы.

Зоя ЛЫСЕНКА ▀

К СВЕДЕНИЮ АВТОРОВ

Требования к оформлению научных публикаций составлены в соответствии с главой 5 Инструкции по оформлению диссертации, автореферата и публикаций по теме диссертации, утвержденной постановлением президиума Высшего аттестационного комитета Республики Беларусь от 24.12.1997 года № 178 (в редакции постановления Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 22.02.2006 года № 2).

Условия приема авторских материалов в журнал «Беларуская думка»

1. Принимаются рукописи, ранее не публиковавшиеся.
2. Редакция принимает рукописи в двух экземплярах (не ксерокопия), напечатанные шрифтом Times New Roman, 14-й кегль, межстрочный интервал – полуторный, объем статьи – до 10 страниц.
3. Статья должна содержать:
  - индекс УДК;
  - фамилию, имя, отчество автора (авторов), название статьи на русском и английском языках;
  - аннотацию объемом 100–350 знаков на русском языке;
  - введение (с поставленными задачами);
  - основную часть;
  - заключение (с четко сформулированными выводами);
  - список цитированных источников, оформленный в соответствии с требованиями ВАК Республики Беларусь.
4. Материал визируется автором.
5. Наличие электронного варианта статьи (дискета, компакт-диск, флеш-носитель).
6. Иллюстративный материал предоставляется отдельными графическими файлами.
7. Данные об авторе (0,5–1 страница): телефон, адрес электронной почты, место работы, должность, ученая степень, звание, сфера научных интересов.
8. Рецензия (внешняя или внутренняя).
Материалы, в которых не соблюдены перечисленные условия, не принимаются к рассмотрению редакцией. Рукописи не рецензируются и не возвращаются.
Редакция оставляет за собой право осуществлять отбор, дополнительное рецензирование и редактирование статей.